

Chateau Désir

Eerder verschenen bij Uitgeverij Prometheus

De onzichtbare vrouw

Gloriejaren

Vaderland

Moederziel

Gouden bergen

Het vrouwelijk halfmond

Herman Stevens

Chateau Désir

2020 Prometheus Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een
werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

© 2020 Herman Stevens

Omslagontwerp Bart van den Tooren

Foto omslag Max Ravier/Pexels

Foto auteur Bob Bronshoff

Zetwerk Mat-Zet bv, Huizen

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 2974 3

1

Omdat ze nog steeds als import gold – al noemde ze zichzelf liever een wijze uit het oosten – duurde het jaren voordat ze hoorde van de verdwijningen. De verdwenen filosofen. Er was er een op het strand aangespoeld, tien kilometer verder. Ze kon de zee al ruiken wanneer ze de deur uit ging. Althans, dat verbeelde ze zich. Ze was geboren in de stad, een dwaas lot had er alleen voor gezorgd dat ze haar beste jaren had doorgebracht in een niemandsland waar mensen een onbekende taal spraken, tussen Duits en Nederlands in, en waar haar vader tegen beter weten in een riesling uit de bodem probeerde te geselen die niemand wilde drinken. Alleen hij. Chateau Désir. In de omgeving bekend als Voor de Sier, de hobby van de professor. Op het etiket vlogen zwaluwen hoog boven de over de heuvels golvende druivenstokken. Die moesten hun jaren in Twente verbeelden. Op het laatst waren er nog dozen etiketten over, voor een wijn die nooit van de grond was gekomen.

Emma was tien toen de wijnjaren begonnen, nadat een verhuiswagen hun hele huis had leeggehaald. Een half leven later kostte het haar moeite het oude adres terug te vinden,

want de bomen waren gegroeid en het huis was gekrompen. Op het platteland telde een vrouw van boven de dertig al niet meer mee, zeker als ze de taal niet sprak. Als je niet trouwde met een man om wie je op de kleuterschool al een lasso had gegooid, met wie wilde je dan de rest van je leven doorbrengen? Op hun vijftiengste liepen jonge vrouwen al met een sliert kinderen achter zich aan, terwijl Emma langzaam bezig was onzichtbaar te worden. Vroeger keken jongens naar haar omdat ze het meisje uit de stad was. Uit het Wilde Westen. Maar ze werd al snel een afdankertje wier lichaam was terugverpopt naar een maagdelijke staat.

In haar studiejaren, hoog in het noorden, had ze een paar jaar samengewoond. Maar haar vriend leek amper te weten dat ze een vrouw was, anders dan dat hij erop rekende dat zij de was deed. Alle tips van haar moeder waren voor niets geweest. ‘Het lichaam volgt de geest!’ zei zij altijd. Ze beweerde dat je nooit zwanger kon raken als je het niet wilde. Alleen gebeurde er niets in de slaapkamer die uitkeek op de Aa, want Emma’s wildwestallure was in Groningen allang uitgewerkt.

Als een vrouw die de onzichtbare leeftijd al had bereikt was ze naar het westen teruggekeerd, lichaam en geest, in het voetspoor van haar broer, die ergens in de Archipelbuurt was ondergedoken. De onvindbare uitvinder. Hij nam zelden op wanneer ze belde, hij reageerde sporadisch op haar mail. Als tiener had hij al een bordje op zijn deur gehangen. PROF. IR. HUGO F. VAN BOVEN. NIET STOREN. Hij werkte aan het universum. De bouwtekeningen klopten tot het laatste

schroefje en wielkje. Als de wereld verging, konden ze bij hem aankloppen. Als ze hem konden vinden.

Ze was teruggegaan omdat ze geen dochter meer wilde zijn. Dochter van een vader die dacht dat er een wijnboer in hem zat en die op een oude varkensfokkerij een wijndomein wilde stichten. Dochter van de danseres die grieten uit Twente op spitzen hees om een honkieplonkieversie van *Het zwanenmeer* in te studeren. De dochter die op de eerste rang zat terwijl ze haar ouders zag mislukken, en ze kon er niets aan doen. Chateau Désir was een parodie van een boerderij waaraan al tientallen jaren niets was gedaan, en van de plannen om het huis eerst op te knappen was weinig terechtgekomen want de wijnstokken gingen voor. Het was hooguit een bouwval in wording, met een knik in het dak die steeds dieper werd. Als de voordeur dichtwaaide, rammelden achter de ramen. Alles was met elkaar verbonden, alleen op de verkeerde manier. Bij onweer viel de stroom uit en hun vader had Hugo nodig om het licht weer aan te krijgen. Met zijn drieën stonden ze te kijken terwijl hun vader moeizaam de vliering op klom, hij was al vijftig, op zoek naar een gat waar een nest duiven zich had gevestigd, zo te horen al jaren geleden. Uiteindelijk was Hugo achter hun vader aan geklommen om hem naar beneden te helpen, want de duiven hadden de oudste rechten.

Wanneer ze samen naar school fietsten, een uur in de tegenwind, reed Hugo altijd een stuk voor haar uit, ook al was hij twintig maanden en een dag jonger. Ze waren een koningspaar dat nooit op dezelfde plek mocht zijn, voor het geval er iets gebeurde. Ze zag hen eeuwig verder fietsen,

steeds verder weg, een episch stel vondelingen, weglopers, ontsnappingskunstenaars, de onsterfelijke houdini's die een onverstaaanbaar houdinitaaltje spraken, vroeger bekend als ABN, zodat niemand er ooit achter kwam waar ze vandaan kwamen. Ze hoefden hun mond maar open te doen en mensen luisterden niet meer. Toch had het nog lang geduurd voordat Emma terugging.

Elke plek waar ze sindsdien had gewoond, was weer een stap om weg te komen van Désir en van de dromen die hun ouders hadden nagejaagd. Haar vader en zijn ideeën over het leven op het land. De avondzon over wijnranken, fijnproevers die hij vorstelrijk zou ontvangen, prijzen, medailles en eervolle vermeldingen in de buitenlandse pers, wie taalde er dan nog naar een leerstoel? Het goede leven! Haar moeder, die nog één keer wilde schitteren in een uithoek waar mensen al in de lach schoten als je het woord 'tutu' zei, en ze kon hun geen ongelijk geven. Schoonheid in het land der lelijkheid! Meisjes die haar lessen nooit zouden vergeten, wanneer ze later achter het aanrecht stonden. Sinds haar achttiende was Emma op de vlucht voor die dromen.

Emma had twaalf jaar voor de klas gestaan en ze was niet verder gekomen dan Caesar en Livius. Het hoogst bereikbare was een velletje *Metamorfosen* voor een klas die collectief grijnzende doodgravertjes in de kantlijn zat te tekenen. Ze had geschreven op een baan in het westen, ze was naar Den Haag gereisd om een psychologische test met tweehonderd vragen te doen en drie maanden later werd de tijd teruggedraaid en reed een vrolijk geschilderde verhuswagen met

haar boeken en meubels terug naar de Randstad. Het liefst had ze er de hele rit achteraan gereden met haar linkerhand ferm op de claxon, maar zij hield zich in. Dat stond vast ook in haar psychologische rapport. Ze hield zich in.

In haar kindertijd waren ze elke zomer aan het eind van de vakantie naar Adegeest gereden om familie te bezoeken. Victor was niet echt familie, hij was alleen getrouwd geweest met een oudtante van haar moeder. Hij woonde in een oude boerderij met een schuur die was omgebouwd tot atelier, met hoge ramen uitkijkend op de Vliet. Misschien de inspiratie voor Désir. Hij schilderde allang niet meer, hij kon amper zijn vingers zien, maar het atelier stond nog vol met duinlandschappen, bollenvelden en zonsondergangen van lang geleden. En een paar naakten van de jonge vrouw met wie hij later was getrouwd. Tante Jet, met haar borsten bloot. Hugo ging elke keer meteen kijken of ze misschien waren gegroeid.

Adegeest was toen nog een lintdorp met aan de rand een paar bollenschuren en, ruim verspreid, de weelderige huizen waar Haagse patriciërs vroeger de zomer hadden doorgebracht. De open plekken tussen de grote huizen waren al volgebouwd om het lint te sluiten. Toen Baudelaire schreef over de *luxe, calme et volupté* van de Lage Landen moest hij aan Adegeest hebben gedacht, in de tijd die Victor op zijn doeken vastlegde. Een tijd die toen allang voorbij was. Toen Emma uit huis ging, had ze een landschap met bollenvelden gekregen uit Victors nalatenschap. Een venster op vroeger. Het leek wel alsof elke keer dat ze verhuisde de kleuren dieper werden, en ze had gedacht dat de verf weer nat werd als

ze het meenam naar de plaats waar het ooit was geschilderd. Adegeest lag op spuugafstand van haar nieuwe baan en toen ze daar een prachtig huisje kon krijgen, een klein koninkrijk, had ze meteen gehapt.

Ze was afgeslagen op de terugweg uit Den Haag. Die middag had ze in een witte ruimte de tweehonderd vragen ingevuld om te kijken of ze ondanks al die jaren in het oosten psychologisch nog geschikt was voor een baan bij Normen en Waarden. Op de terugweg wilde ze Victors oude huis terugvinden. Uitgesloten. Het lintdorp was er niet meer, het was uiteengewaaierd in allerlei wijkjes met doorzonwoningen en flatjes waar vroeger koeien graasden. Ze was gestopt bij een wit huis met een naam op de gevel. Helvetia. Zwitserland. Je zag alleen geen Alpen. Het huis moest er vroeger, in Victors tijd, ook al hebben gestaan. Een man die aan de dakgoot werkte, kwam voor haar van zijn ladder af. Ze wilde alleen de weg vragen, maar hij liet haar het hele huis zien, een reusachtig chalet met vrijwel maagdelijke visgraatvloeren van honderd jaar geleden en zware deuren die uit de scharnieren lagen, want het kon nog wel een jaar duren voor het huis klaar was, zei de timmerman. Hans. Hij gaf haar een opvallend zachte hand. Achter liet hij haar het zusterhuis aan de andere kant van de kavel zien. Onder een brede ceder stond een kleinere versie van Helvetia. Hij pakte een sleutelbos van een tafel met gereedschappen en vroeg of zij dat ook wilde zien, want het ging binnenkort de markt op.

Het kleine huis had dezelfde suikertaartfranje onder de nok als Helvetia, de ramen waren alleen groter en aan de

voorkant stak een paardenhoofdje uit de gevel, alsof het het huis weg wilde trekken van Helvetia, de wereld in. Groter worden. Het was alleen niet gelukt. Ze gingen naar binnen. De plafonds waren hoog, er was licht zonder inkijk, want het huis stond ruim van de weg achter een hoge haag. Het was een schuilplaats. De zolder was hoog en gerieflijk, en ze zou later merken dat er 's zomers de geur van de ceder hing, alsof ze hoog in de bergen zat.

Het was gebouwd voor het gezin dat op het grote huis paste gedurende de maanden dat alle buitens in Adegeest verlaten waren. Later, toen de luxe, calme et volupté waren verdwenen, was het huis omgebouwd tot gastenverblijf, er werd een deel aangebouwd met meer glas in de gevel. Daarna had het dertig jaar leeggestaan, twee spookhuizen in een stille hoek van het dorp. De nieuwe eigenaar wilde de restauratie van Helvetia bekostigen met de verkoop van het kleine huis, vertelde Hans. Wie had er nog een gastenhuis nodig, nu paard-en-wagen waren vervangen door de snelweg? Er was een hebzucht over haar gekomen die ze niet eerder had gehad als het over wonen ging.

Zolang een huis niet op instorten stond was zij tevreden geweest. Vroeger. Dit was anders. Het huis sprak tot haar. Al die tijd had het op haar staan te wachten, ze had er al een naam voor. Na de zomer zou Emma terugkomen en blijven om de goede helft van haar leven te leven onder dit dak. Ze zou Victors bollenveld ophangen en de tijd zou achteruitlopen, heel nieuwbouw-Nederland werd opgerold als een verworpen bouwtekening en wie destijds had gewoond in Helvetia zou vast geen bezwaar maken tegen Emma's aan-

wezigheid in het zusterhuis. En dat bedacht ze allemaal terwijl de timmerman zijn verhaal vertelde. Ze moest snel zijn. Wie weet stond de timmerman morgen hetzelfde verhaal te vertellen aan iemand die direct zijn portemonnee trok. Ze wist niet wat ze ervoor moest betalen, maar het mocht haar niet ontgaan. Het was de beloning voor haar breuk met het oosten. Het eerste huis waar ze zich thuis zou voelen sinds ze uit het westen waren vertrokken. Hiervoor ging ze bij Normen en Waarden werken. Ze wist wat eraan vastzat. De timmerman. Zolang er aan het grote huis werd gewerkt, zou hij haar huis in de gaten houden.

Hij had een timmermansoog en de neus van een dorps-historicus. Aan een verweerde deurpost kon hij zien wat voor mensen er in een huis hadden gewoond. Hij kon zien hoe de gevel van haar huis er oorspronkelijk had uitgezien. Hij wist waarom het grote huis Helvetia heette. Hij ging het alleen niet meteen vertellen. Dan moest Emma eerst koffie voor hem zetten, terwijl hij keek hoe ze het had ingericht. De bank. De boeken. Het bollenveld.

Ze wist hoe het werkte. Een vrouw alleen was een vacuum dat onrust gaf, daar had je geen natuurkunde voor nodig. Een vrouw van haar leeftijd hoorde niet alleen te zijn en daarom wilde iedereen haar verhaal invullen. Op haar werk probeerden vrouwen erachter te komen wat er mis met haar was. Geen man, geen kinderen, wat kon er aan de hand zijn? Mannen, ongeacht hun leeftijd en burgerlijke staat, wilden die lege ruimte bezetten, al was het maar met hun verhalen. Hans werkte van woensdag tot zaterdagmiddag en wanneer Emma zaterdag om twaalf uur nog thuis was, kon ze hem

aan de deur verwachten. Hij had altijd wel praktische tips, maar in ruil daarvoor moest ze naar zijn verhalen luisteren en zijn vragen beantwoorden.

De geschiedenis van de boerderij intrigeerde hem. Hij kon zich niet voorstellen dat een man zonder enige ervaring, buiten de obligate bezoeken aan de proeflokalen van Franse chateaus, zomaar alles achter zich liet en een wijnboerderij begon, zonder de elementaire handigheid om een huis op het land in weer en wind overeind te houden.

‘Mijn broer was handig,’ zei Emma. ‘Hij is naar Delft gegaan.’

‘Hielp hij dan mee?’

‘Dan had mijn moeder de boel afgebroken,’ zei ze. ‘Hij is naar Delft gegaan omdat hij nooit meer zo’n rommel wilde meemaken. Hugo ontwierp dingen. Tekeningen. Hij heeft alleen nog nooit echt iets gemaakt.’

‘Maar wat doet hij dan?’ vroeg Hans.

‘Hij doet er nogal geheimzinnig over. Hij geeft ergens wiskunde en doet maar alsof hij grote plannen heeft, geloof ik. Of hij trekt gewoon een uitkering en wil dat niet toegeven. Geen idee.’

‘Wanneer zag je hem dan voor het laatst?’

‘De begrafenis van mijn vader.’

Hij trok het gezicht dat je na zoiets moet trekken. Wat erg. Maar het was niet erg dat haar vader er niet meer was. Wat Emma nog steeds erg vond, was dat haar vader aan het einde zo was gekrompen. Zijn ziekte had hem opgegeten. De dood had haar de vader van vroeger teruggegeven. Haar vader met zijn stem als een bronzen klok. De man die haar

vroeger altijd droeg alsof ze niets woog. Hij had beter in het harnas kunnen sterven, met een fles wijn erbij, liefst het peperdure bocht van eigen makelij. *High on his own supply* bij de hemelpoort aanbellen. Maar die stokken waren allang de grond uit. Chateau Désir was weg, verdord, afgebroken, verkocht voor wat die paar hectare waard was. Er was alleen nog een doos etiketten over. Haar vader was weg. Ze begreep niet hoe zijn lichaam de kist had gevuld waar ze naast had gestaan voor een zaaltje met allemaal mensen uit de tijd dat ze in de Randstad hadden gezeten. Universiteitsmensen. Voor de omwonenden was hij toch altijd ‘de professor’ gebleven.

Zij had moeten spreken. Zij was de oudste. Achteraf was er een stel naar haar toe gekomen bij wie Emma als kind thuis zou zijn geweest. Hugo ook. De man droeg een dure zijden das, zwart, en hij zei dat haar vader hoogleraar had kunnen worden als hij maar het zitvlees had gehad. Zitvlees, daar ging het om in het leven. Alsof het iets had uitgemaakt nu de bloemen op de kist lagen. De man had een foto uit hun studiejaren meegebracht. Twee jongemannen met de dunne dasjes uit de Beatles-tijd. Haar vader had een pijp in zijn mond gestoken. Hij vertelde hoe haar vader hem had gered bij een ongeluk op het water. Versuft door een tik van een roeispaan was hij kopje-onder gegaan en haar vader was in het water gesprongen om hem op het droge te brengen. Zitvlees had toen niet veel geholpen, dacht Emma, terwijl ze andere gasten op zich af zag komen. Je hoefde maar lang genoeg te zitten en je werd een meubel.

Zitvlees was de dood. Ze herinnerde zich nog hoe ze onwillekeurig in haar hoofd rondtaste naar een manier om dit

in twee strakke Latijnse woorden te beitelten, iets met *tenax*, toen ze op een beter idee kwam. Ze moest net als haar vader doen, en het zitvlees vóór zijn. Haar baan opzeggen. Wilde ze de rest van haar leven op een krimpand eilandje Grieks en Latijn zitten tot ze zelf nog maar honderd woorden kende? De schoolboekjes werden steeds dunner, er klonken al stemmen dat de grammatica te zwaar was, leerlingen moesten gewoon vertalingen lezen. Straks was je als docent er alleen nog om de Romereis te begeleiden.

‘Ik ga van school,’ had ze tegen haar broer gezegd, na de receptie. De kist was verdwenen. Haar vader kwam nooit meer terug. Hun moeder stond met de laatste gasten te praten. Aan de zijlijn hield Hugo’s vriendin hen in de gaten, een tengere blondine wier naam ze niet had verstaan, want ze fluisterde om de plechtigheid niet te verstoren. Ook toen die allang voorbij was.

‘Wat ga je dan doen?’ vroeg hij.

‘Mezelf opnieuw uitvinden?’

‘Wat is het probleem dan?’

‘Ik wil nog niet dood,’ zei ze. ‘School is een doods-kist.’

‘Dat had ik je lang geleden kunnen vertellen,’ zei hij. ‘Je moet het niet zo serieus nemen. Het is gewoon een baan. Heb je al iets gedronken?’

‘Straks,’ zei ze. ‘Iemand moet met die mensen praten.’

‘Laat dat maar aan mama over.’ Hij liep naar het tafeltje met glazen.

Op zijn achterhoofd was een kale plek gegroeid. Een kwetsbare plek die hij zelf niet kon zien. Wat hij haatte aan ballet, vroeger, was niet de muziek of het dansen of de meis-

jes in hun nauwsluitende pakjes. Dat vond hij mooi. Het had een paar jaar geduurd, maar uiteindelijk had hij een meisje uitgekozen, dat soms op zijn kamer zat te praten, voor hij haar naar huis fietste. Soms rook zijn hele kamer ernaar, de droge, zoete meisjesgeur die ze nooit aan zichzelf had geroken, hoe hard ze ook aan haar kleren snoof. Ze was een reukloos meisje en er liepen geen jongens achter haar aan met kwispelende staart. Waar Hugo niet bij kon was hoe iemand een uur voor al die spiegels kon staan. Waarom stond mama voor de spiegel terwijl ze naar hem kon kijken? Daarom had hij het NIET STOREN-bordje op zijn deur gehangen, want hij wilde dat ze kwamen kijken of hij niet bezig was de boerderij op te blazen.

In de grote varkensstal achter het huis was een houten vloer gelegd, de schoorsteen van de ketel prikte door het dak en er was de wand met spiegels waar Hugo, net als sommige dieren, geen wijs uit werd. Elke donderdag kwam een kerkorganist de les op de piano begeleiden, een beverige man die een zakje gele rozijnen naast het klavier legde om de les door te komen. Haar moeder had gevraagd of Emma mee wilde doen, dat was goed voor haar houding. Ze had beweging nodig. Het was het laatste wat Emma zou doen, bij haar moeder in de klas staan en zich onderwerpen aan de kreten die ze hoorde als ze langs de studio liep om te kijken waar haar vader was. Arm lager, voet strekken, hoofd omhoog! Ze had net borsten gekregen, ze droeg een tent van een slobbertrui, en verder was haar lichaam af, geen hulp nodig. Haar moeder kwam haar kamer niet meer in. De anderen ook niet. Straks was ze de enige volwassene op de boerderij.